

De Erkenning van Assertieve Slachtoffers van Zedenmisdriven in Nederland

Vincent Bakkeren

Studentnummer: S4025733

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Begeleider: dr. C. Gerlsma

Tweede beoordelaar: prof. dr. E. Gordijn

In samenwerking met: Medestudenten Jonas Tjallema, Puck Pacilly, Fleur van Harmelen &

Mathilde Maat

21 Juni 2022

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

Abstract

Secondary victimization is renewed victimhood. Victims who experience secondary victimization get less recognition as a victim. Research suggest that assertive victims are more likely to face secondary victimization than passive victims. The experience of secondary victimization could maintain de dark number of crime and it could sort out in mental problems for the victim. In this study we investigated if assertive victims of sexual abuse are more likely to face secondary victimization than passive victims. We hypothesized that assertive victims are more likely to face secondary victimization than passive victims. To test this we conducted a vignette-study where we manipulated the attitude of the victim (assertive versus passive). Results shown that there was an effect, but it was not significant. Because of methodological limitations caution is advised with interpretation of this results and there should be more investigation on this subject.

Keywords: Secondary victimization, recognition. assertiveness, victimhood

Samenvatting

Secundaire victimisatie is hernieuwd slachtofferschap. Slachtoffers die te maken krijgen met secundaire victimisatie worden minder erkend als slachtoffer. Onderzoek suggereert dat assertieve slachtoffers eerder te maken krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve slachtoffers. Het ervaren van secundaire victimisatie kan ervoor zorgen dat het ‘dark number’ van criminaliteit in stand wordt gehouden en voor mentale problemen bij het slachtoffer. In dit onderzoek werd onderzocht of assertieve slachtoffers van seksueel misbruik meer te maken krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve slachtoffers. Daarbij werd verwacht dat assertieve slachtoffers meer te maken zouden krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve. Om dit te toetsen werd er een vignet-studie afgenomen bij ($N = 33$) waarbij de houding van het slachtoffer werd gemanipuleerd (assertief versus lijdzaam passief). Resultaten lieten een effect zien in de richting van onze voorspelling, alleen was dit niet significant. Wegens methodologische limitaties is er voorzichtigheid geboden met interpretatie van deze resultaten en is er meer onderzoek naar dit onderwerp nodig.

Trefwoorden: Secundaire victimisatie, erkenning, assertiviteit, slachtofferschap

Secundaire Victimisatie

Iedereen kan slachtoffer worden van een misdrijf. De meest verschrikkelijke dingen kunnen gebeuren bij de personen die het het minst verdienen. Deze mensen hebben steun nodig om zo een tekenende ervaring achter zich te laten. Men zou verwachten dat slachtoffers van misdrijven zo goed mogelijk worden gesteund door hun naasten en de instanties waar zij mee te maken krijgen. Helaas is dit niet altijd het geval en worden slachtoffers als het ware hernieuwd slachtoffer, een proces dat ook wel secundaire victimisatie wordt genoemd (Akkeremans & van Wees, 2017).

Secundaire victimisatie kan zorgen voor grote problemen bij het slachtoffer. Onderzoek suggereert dat secundaire victimisatie zorgt voor lager zelfvertrouwen, verhoging van stressreacties, een verhoogde kans op PTSS en minder geloof in een normale rechtvaardige wereld (Orth, 2002). Daarnaast kan secundaire victimisatie ertoe leiden dat slachtoffers minder bereid zijn om hun verhaal te doen (Batton & Wright, 2018), wat er weer voor zorgt dat het 'dark number' verhoogd of in stand gehouden wordt (Kesteloot, 2016). Het 'dark number' is de niet gemeten criminaliteit (WODC, 2018). Wanneer criminaliteit niet goed in kaart gebracht is, kan dit voor problemen zorgen in het bestrijden van criminaliteit. Zo kan het zijn dat maatregelen en interventies niet efficiënt worden ingezet om criminaliteit te bestrijden. Dit kost de maatschappij geld; criminaliteitsbestrijding wordt gefinancierd met belastinggeld (WODC, 2018). Het voorkomen van secundaire victimisatie is relevant omdat het mentale problemen bij het slachtoffer kan veroorzaken en omdat het bijdraagt aan het 'dark number'.

Verschillende oorzaken van secundaire victimisatie zijn onderzocht (Correia et al., 2018), welke in de volgende paragraaf aan bod komen. In deze thesis wordt er voortgebouwd op het werk van Van Dijk (2009) waarin hij suggereert dat assertieve slachtoffers meer met secundaire victimisatie te maken krijgen dan lijdzaam passieve slachtoffers, oftewel assertieve

slachtoffers worden minder erkend dan lijdzaam passieve slachtoffers. Het werk van Van Dijk en de bijbehorende kernbegrippen van dit onderzoek worden in de laatste sectie van het literatuuronderzoek uitgelegd.

Oorzaken van Secundaire Victimisatie

De mens is geneigd de wereld sociaal te categoriseren (Tajfel, 1971). Sociale categorisatie houdt in dat men is geneigd om de sociale wereld op te delen in groepen. Dit fenomeen is een efficiënte manier van nadenken. Zo hoeft een persoon niet al zijn mentale energie te verbruiken om de wereld om zich heen te interpreteren. Een nadeel van het indelen van mensen in groepen is dat dit gepaard gaat met stereotypering. Stereotypering is het overdrijven van bepaalde kenmerken van een groep en deze toeschrijven aan het individu, zoals bijvoorbeeld het stereotype dat alle Nederlanders gierig zijn. Het gevaar van stereotypering is dat het kan doorslaan naar racisme, polarisatie en groepsuitsluiting (Blum, 2004).

Een voorbeeld van een stereotype in de victimologie wordt geschetst door Christie (1986). Hij introduceerde de term 'het ideale slachtoffer'. Christie definieert het ideale slachtoffer als volgt: 'een persoon of een categorie mensen die, wanneer men te maken krijgt met criminaliteit, het meest gemakkelijk de legitieme status van een slachtoffer krijgt' (Christie, 1986). Een voorbeeld van 'het ideale slachtoffer' is het oude vrouwtje dat in de middag op weg naar huis is, nadat ze heeft gezorgd voor haar zieke zus. Het oude vrouwtje wordt op haar hoofd geslagen en beroofd door een grote man, die drank en drugs koopt met haar geld. Hierin schuilen de kenmerken van het 'ideale slachtoffer' volgens Christie, namelijk: het slachtoffer is zwak, verricht een goede daad, bevindt zich op een plek wat het slachtoffer niet te verwijten valt en de dader is groot, slecht en onbekend.

Wanneer slachtoffers niet voldoen aan het stereotype van het ideale slachtoffer is er een grotere kans op secundaire victimisatie (Rock, 2002). Secundaire victimisatie is

hernieuwd slachtofferschap (Akkermans & van Wees, 2007). Het gaat om de gevoelens van een gebrek aan erkenning bij het slachtoffer. Dit kan onder andere veroorzaakt worden door juridische procedures, behandeling door slachtofferhulp, berichtgeving in de media en reacties vanuit de omgeving (Williams, 1999).

Er zijn verschillende verklaringen voor de totstandkoming van dit fenomeen. Een verklaring komt van Ryan (1971), die de term ‘blaming the victim’ introduceerde. Hierbij wordt het slachtoffer de schuld gegeven van diens eigen lot. ‘Blaming the victim’ is een defensief mechanisme. Wanneer individuen geloven dat zij in een rechtvaardige wereld leven, is men meer geneigd het slachtoffer de schuld te geven van diens eigen lot, wat voor geruststelling bij de waarnemer zorgt omdat dan hun wereldbeeld klopt (Lerner, 1980). Een onderzoek van Amnesty International (2020) illustreert dit fenomeen. Uit de resultaten kwam naar voren dat 48 procent van de mannen en 37 procent van de vrouwen vinden dat slachtoffers van seksueel geweld op een bepaalde manier zelf verantwoordelijk zijn. Een kanttekening die hierbij geplaatst moet worden is dat het aannemelijk is dat er bij seksueel geweld sneller verwijten vallen dan bij andere delicten, omdat er over dit onderwerp onenigheid heerst over wanneer iemand slachtoffer is van seksueel geweld (Beres, 2007).

Een andere verklaring wordt gegeven door de eerder benoemde sociale categorisatie theorie (Tajfel, 1971). Zoals eerder vermeld zijn mensen volgens deze theorie geneigd de wereld in te delen in groepen, waarbij er een ingroup (wij) en een outgroup (zij) zou bestaan. Men identificeert zich met de ingroup en distantieert zich van de outgroup. Als lid van een groep is het niet wenselijk om een identiteit te delen met een slachtoffer, omdat daarmee de groepsidentiteit wordt aangetast. Het kan dus voorkomen dat men zich distantieert van slachtoffers, wat bij slachtoffers voor een gevoel van secundaire victimisatie kan zorgen.

Correia et al. (2018) hebben de bovengenoemde verklaringen (‘blaming the victim’ en sociale identificatie) onderzocht en vonden dat, wanneer er sprake was van deze fenomenen,

dit bijdroeg aan meer gevoelens van secundaire victimisatie van slachtoffers.

De Rol van Assertiviteit in Secundaire Victimisatie

Van Dijk (2009) zet uiteen in zijn werk dat een slachtoffer die achteraf assertiviteit laat zien meer te maken krijgt met secundaire victimisatie. Onder assertiviteit verstaat van Dijk (2009) iemand met een veerkrachtige copinstijl, die zich autonoom en activistisch opstelt.

Hij schetst dit aan de hand van een casestudy naar elf ontvoeringszaken die veel media aandacht kregen. Een aantal slachtoffers gaf aan dat zij met secundaire victimisatie te maken kregen, nadat zij assertiviteit lieten zien. Een voorbeeld is Natascha Kampusch, een slachtoffer van een ontvoeringszaak in Oostenrijk. Zij werd door haar ontvoerder acht jaar lang vastgehouden in zijn kelder. In deze periode werd zij wekelijks verkracht, geslagen, emotioneel mishandeld en uitgehongerd. Uiteindelijk kon ze ontsnappen doordat haar ontvoerder onoplettend was. Toen hij erachter kwam dat Natascha weg was heeft hij zichzelf van het leven beroofd.

In eerste instantie was er veel compassie en sympathie vanuit de maatschappij voor Kampusch. Maar toen bekend werd dat zij met haar ontvoerder mee was gegaan op een ski-reis en zij een sterk en gebalanceerd media optreden gaf, werd er erg getwijfeld aan haar slachtofferschap en kwam dat haar op veel kritiek en haat-acties te staan vanuit de maatschappij. Kranten suggereerden dat zij medeplichtig was aan haar eigen ontvoering en politie twijfelde aan de onvrijwilligheid van haar verblijf in het huis van haar ontvoerder. Achteraf zijn de bovengenoemde twijfels ongegrond verklaard door een Oostenrijkse rechtbank. Ter verklaring van deze pijnlijke gang van zaken stelt Van Dijk (2009) het begrip 'reactive victim scapegoating' voor. Hierbij wordt de haat die ontstaat bij het delict uiteindelijk afgereageerd op het slachtoffer, omdat het slachtoffer assertiviteit laat zien. Slachtoffers kunnen worden gezien als mensen die de vrede verstoren (Jacoby, 1983). Bij de

verstoring van de vrede komen emoties los in de maatschappij en deze worden afgereageerd op de slachtoffers, omdat zij niet in het plaatje van ‘het ideale slachtoffer’ horen, want zij gedragen zich assertief in plaats van lijdzaam passief en worden dus minder erkend als slachtoffer.

De gedachtegang van Van Dijk (2009) mist een stevige empirische onderbouwing; er is niet met een controlegroep gewerkt en er is geen variabele gemanipuleerd. Daarnaast zijn het bekende, zogenaamde ‘high-profile’ zaken die veel media-aandacht hebben gekregen. De vraag is in hoeverre de gang van zaken die van Dijk schetst representatief is voor een gemiddelde zaak. Media aandacht kan er namelijk voor zorgen dat het verhaal van het slachtoffer als minder legitiem wordt gezien door de maatschappij (Lundstrom, 2016).

Een model dat meer wetenschappelijke onderbouwing heeft omtrent het ideale slachtoffer is het Stereotype Content Model (SCM; Cuddy, Fiske & Glick, 2007). Dit model gaat uit van de dimensies competentie en warmte. Onder warmte wordt verstaan de mate waarin iemand te vertrouwen is en kenmerkt zich door empathie en vriendelijkheid. Onder competentie wordt verstaan dat iemand capabel genoeg is en kenmerkt zich door kracht en vaardigheid. Een voorbeeld van iemand die hoog scoort op warmte en laag op competentie is het oude omaatje zoals beschreven door Christie (1986), het ‘ideale slachtoffer’. Maar iemand die hoog op competentie scoort past niet in het plaatje van het ‘ideale slachtoffer’ en zal daarom volgens het SCM meer te maken krijgen met secundaire victimisatie en dus minder erkend worden als slachtoffer (Rock, 2002).

In de lijn met bovenstaande literatuur zou men verwachten dat assertieve slachtoffers van seksueel misbruik meer te maken kunnen krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve slachtoffers. Een reden hiervoor wordt door Van Dijk (2009) beschreven. Hij suggereert dat assertieve slachtoffers minder erkenning krijgen dan lijdzaam passieve slachtoffers. Een andere reden wordt aangedragen vanuit het Stereotype Content Model

(Cuddy, Fiske & Glick, 2007) en stelt dat competente personen eerder te maken krijgen met gebrekkige erkenning en secundaire victimisatie. Competentie en assertiviteit zijn niet dezelfde termen, maar hebben wel veel raakvlakken zoals (veer-)krachtig zijn. Op grond van bovenstaande overwegingen wordt de onderstaande hypothese voorgesteld:

Hypothese: Slachtoffers van seksueel misbruik die assertiviteit laten zien na een delict krijgen minder erkenning dan lijdzaam passieve slachtoffers.

Methode

Respondenten

In totaal hadden 113 respondenten geparticipeerd aan dit onderzoek (74 vrouwen, 39 mannen, $M_{\text{Leeftijd}} = 33.19$, $SD = 16.10$). Op één Indonesische respondent na waren alle respondenten van Nederlandse nationaliteit. Het opleidingsniveau werd opgedeeld in lager onderwijs (lagere school, middelbare school, beroepsonderwijs) en hoger onderwijs (hogeschool of universiteit). 99 (87.6%) respondenten waren volgens deze criteria ‘hoger opgeleid’ en 14 (12.4%) respondenten waren ‘lager opgeleid’. De onderzoeksopzet en vragenlijst die de respondenten hadden ingevuld werden goedgekeurd door de ethische commissie van de Rijksuniversiteit Groningen.

Research Design

Secundaire victimisatie werd in dit onderzoek geoperationaliseerd door middel van het vragen naar de erkenning die de respondenten gaven aan slachtoffers. Erkenning werd op twee manieren gemeten, middels een erkenningsvragenlijst (7 stellingen) en het toekennen van een financiële compensatie die werd aangeboden na het lezen van een willekeurig vignet (2 condities). De meetinstrumenten staan verder uitgelegd onder het kopje materiaal. Dit onderzoek maakte deel uit van een groter onderzoek. In dit onderzoek werd gebruikt gemaakt van een online kwantitatief vignet-onderzoek met een experimenteel design; er werden vignetten aangeboden waarbij de houding van het slachtoffer werd gemanipuleerd (assertief versus lijdzaam passief).

Procedure

De respondenten werden geworven via het sociale netwerk van de onderzoekers (*convenience sample*), allen uit de Nederlandse volwassen populatie (leeftijd ≥ 18 jaar). Respondenten die niet de volledige enquête hadden ingevuld, werden uitgesloten van het onderzoek. De werving vond online plaats, door middel van een wervingsbrief die werd

gedeeld via online platformen zoals E-mail en WhatsApp. De studie werd geprogrammeerd in het programma Qualtrics. De respondenten kregen online een link toegestuurd. Allereerst werden de respondenten geïnformeerd over het onderzoeksdoel en de procedure. Om het onderzoek te kunnen starten, moesten de respondenten geïnformeerde toestemming hiervoor geven. Ook was toestemming nodig voor de verwerking van de demografische gegevens. De vragen waren Nederlandstalig en het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 15 minuten.

Allereerst werden de demografische gegevens vergaard door de respondenten vragen over hun leeftijd, geslacht, hoogst behaalde opleiding en nationaliteit te laten beantwoorden. Daarna werden de respondenten gevraagd de *Victim Concern Scale* (VCS; Clements et al., 2006) in te vullen. De respondenten werden vervolgens willekeurig toegewezen aan één van de twee vignetten waarin een slachtofferverklaring beschreven stond. Daarnaast gaven respondenten aan hoe veel financiële compensatie uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven (2021) zou moeten worden toegewezen aan het slachtoffer door middel van een schuifbalk die liep van €1.000,- tot €35.000,- (zie bijlage C). Na het vignet vulden de respondenten een vragenlijst in die de sociale wenselijkheid van de respondenten testte. Hierbij werd gebruik gemaakt van de gevalideerde korte variant van de *Marlowe-Crowne 2 Social Desirability Scale* (M-C2SDS; Crowne & Marlowe, 1960) en 3 zelfgemaakte items. De vragen werden in een gerandomiseerde volgorde afgenomen. Tot slot werden de respondenten bedankt voor hun deelname en werden contactgegevens van de onderzoekers getoond voor verdere vragen.

Dit onderzoek maakte deel uit van een groter onderzoek. Daarom was er een enkel meetinstrument niet relevant voor de beantwoording van de onderzoeksvraag; namelijk, de *Victim Concern Scale*. Deze zal dan ook niet verder worden besproken.

Materiaal

Vignetten

De respondenten lazen een vignet over een persoon die mogelijk seksueel misbruikt was. In het vignet vraagt een slachtoffer van seksueel misbruik middels zijn verklaring aandacht voor wat er met hem is gebeurd en vertelt hij wat hem dit voor problemen geeft in zijn dagelijks leven. De vignetten verschillen in de houding (assertief versus lijdzaam passief) die het slachtoffer heeft tegenover zijn slachtofferrol in zijn verklaring. Het verschil in houding is vormgegeven door het slachtoffer op sommige gedeelten van de verklaring assertief of lijdzaam passief te over te laten komen. Een voorbeeldzin uit de assertieve verklaring is ‘‘ Het belangrijkste vind ik dat de verdachte zich realiseert wat hij mij heeft aangedaan, maar ik hoop ook dat het geven van deze verklaring mij helpt om mijn gevoel van onrecht achter me te laten.’’ In de lijdzaam passieve variant kregen de respondenten de volgende zin te lezen: ‘‘ Het belangrijkste vind ik dat de verdachte zich realiseert wat hij mij heeft aangedaan, maar ik hoop ook dat het geven van deze verklaring mij helpt om mijn gevoel van leed achter me te laten.’’ De volledige versie van de vignetten zijn in bijlage A opgenomen.

Erkenning

Er werd op twee manieren de mate van erkenning van het slachtoffer gemeten. Bij de eerste manier kregen de respondenten 7 stellingen over de erkenning van het in de vignetten beschreven slachtoffer, deze werden beoordeeld op een 5-punts Likert schaal (1 = *helemaal niet mee eens*; 5 = *helemaal mee eens*). Voorbeelden van items zijn: ‘‘Ik kan me goed identificeren met het slachtoffer’’ en ‘‘Ik vind dat dit slachtoffer serieus genomen moet worden’’. De betrouwbaarheid in termen van interne consistentie was acceptabel in dit onderzoek (Cronbach’s $a = .70$) (Nunnally, 1978). Als maat van de variabele Erkenning hebben we een somscore berekend met een range van 17 tot 30, waarbij 17 als een lage mate van erkenning werd gezien en 30 als een hoge mate.

De tweede manier om erkenning te meten was de hoeveelheid Financiële Compensatie die respondenten uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven toekenden aan de slachtoffers. Met een range van €1.000,- tot €35.000,- (Schadefonds Geweldsmisdrijven ,2021), waarbij €1000,- als lage mate van erkenning werd gezien en €35.000,- als een hoge mate van erkenning.

Sociale Wenselijkheid

De verkorte versie van de *Marlowe-Crowne 2 Social Desirability Scale* (Crowne & Marlowe, 1960) werd afgenomen om de sociale wenselijkheid van de respondenten te meten. De respondenten gaven aan of ze het eens of oneens waren met 10 stellingen. Voorbeelden van items zijn: "ik ben altijd beleefd, zelfs tegen mensen die onvriendelijk zijn" en "ik raak soms geïrriteerd aan mensen die mij gunsten vragen". De betrouwbaarheid in termen van interne consistentie was onvoldoende in dit onderzoek (Cronbach's $\alpha = .46$) (Nunnally, 1978) om zinvol te kunnen bijdragen aan de analyses in dit onderzoek.

Analyse

De hypothese zal in dit onderzoek getoetst worden door een MANOVA uit te voeren. De onafhankelijk variabele, welke gemanipuleerd wordt middels de vignetten, is de houding van het slachtoffer (assertief versus lijdzaam passief). De afhankelijke variabelen zijn de verschillende maten van erkenning die aan het slachtoffer gegeven zijn; erkenning (de 7 stellingen over erkenning) en financiële compensatie. De hypothese zal eenzijdig worden getoetst (met alfa niveau $<.05$).

Resultaten

Beschrijving Data

In totaal hebben 33 respondenten de vignetten ingevuld. $N = 18$ respondenten hadden een vignet ingevuld over een assertief slachtoffer (55% vrouw, gemiddelde leeftijd = 30.50, $SD = 14.30$). $N = 15$ respondenten hadden het vignet ingevuld over een lijdzaam passief slachtoffer (73% vrouw, gemiddelde leeftijd = 35, $SD = 14$).

In Tabel 1 zijn de gemiddelde en standaarddeviaties van de afhankelijke variabelen per conditie weergegeven. Uit de tabel blijkt dat de gemiddelden van erkenning en financiële compensatie in de lijdzaam passieve conditie lichtelijk groter zijn dan de gemiddelden in de assertieve conditie. Daarnaast bleek er een significante positieve correlatie te zijn tussen erkenning en financiële compensatie ($r_s = .30$ (* $p < .05$)).

Tabel 1

Gemiddelden en Standaarddeviaties van de afhankelijke variabelen per conditie.

	Assertieve slachtoffers		Lijdzaam Passieve slachtoffers	
	(N = 18)		(N = 15)	
	M	SD	M	SD
Erkenning	26.50	3.16	27.26	3.39
Financiële Compensatie	15.815	10.529	16.583	11.218

Toets van de Onderzoeksvraag

De afhankelijke variabelen bleken niet normaal verdeeld, deze zijn ingezien door per conditie per variabele een normaal verdeling over een histogram te plotten in SPSS. De assertieve conditie in de variabele erkenning liet een links-scheve verdeling zien en de lijdzaam passieve conditie voor deze variabele liet een rechts-scheve verdeling zien. De

assertieve conditie in de variabele financiële compensatie liet een rechts-scheve verdeling zien en de lijdzaam passieve conditie liet een links-scheve verdeling zien. Analyse van de data liet één lage uitbijter zien in de assertieve conditie van de variabele erkenning. Het antwoordpatroon van de respondent is ingezien en daarbij kwam naar voren dat hij/zij op alles relatief lage antwoorden gaf, maar wel variabel. Daarom is er gekozen om deze respondent in de conditie te laten. Omdat de data niet normaal verdeeld waren en het aantal respondenten per conditie onvoldoende groot was is er gekozen voor een non-parametrische test van de hypothese, namelijk de *Mann-Whitney U-test*.

De *Mann-Whitney U* test werd uitgevoerd met als afhankelijke variabelen erkenning en financiële compensatie en onafhankelijke variabele de houding van het slachtoffer (assertief versus lijdzaam passief). Uit de resultaten kwam naar voren dat er wel een effect was te zien in de voorspelde richting van de hypothese, maar deze was alleen niet significant voor zowel de erkenning ($U = 109.50$, $Z = -.932$, $p = .361$) als de financiële compensatie ($U = 131$, $Z = -.145$, $p = .901$). Na het uitvoeren van deze toetsen werd er een post hoc analyse uitgevoerd, om te bekijken in hoeverre de extreme data van de uitbijter invloed had op de resultaten. De post hoc analyse werd uitgevoerd met als afhankelijke variabele erkenning en onafhankelijke variabele houding van het slachtoffer (assertief versus lijdzaam passief) en liet een nog sterkere relatie zien in de voorspelde richting dan het eerdere resultaat van de toets voor erkenning, maar was niet significant ($U = 91.50$, $Z = -1.326$, $p = .193$).

Discussie

In deze studie werd onderzocht of assertieve slachtoffers van seksueel misbruik meer te maken zouden krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve slachtoffers. Slachtoffers die te maken krijgen met secundaire victimisatie krijgen eerder te maken met mentale problemen (Orth, 2002), Daarnaast kan secundaire victimisatie ertoe leiden dat slachtoffers minder bereid zijn om hun verhaal te doen (Batton & Wright, 2018), wat er weer voor zorgt dat het ‘dark number’ verhoogd of in stand gehouden wordt (Kesteloot, 2016). De hypothese luidde als volgt: Slachtoffers van seksueel misbruik die assertiviteit laten zien na een delict krijgen minder erkenning dan lijdzaam passieve slachtoffers. De hypothese van deze studie was deels gebaseerd op het werk van Van Dijk (2009). Hij suggereert dat assertieve slachtoffers minder erkenning krijgen dan lijdzaam passieve slachtoffers. Een andere reden voor de voorspelde richting van de hypothese werd aangedragen vanuit het Stereotype Content Model (Cuddy, Fiske & Glick, 2007) en stelt dat competente personen eerder te maken krijgen met gebrekkige erkenning en secundaire victimisatie, omdat zij niet als ‘ideaal slachtoffer’ (Christie, 1986) worden gezien. In deze studie werd gebruik gemaakt van een online kwantitatief vignet-onderzoek met een experimenteel design. De respondenten werden geworven uit de sociale kring van de onderzoekers

De resultaten in deze studie lieten een effect in de richting van de gestelde hypothese zien, alleen waren deze verschillen niet significant. De respondenten gaven assertieve slachtoffers van seksueel misbruik evenveel erkenning en evenveel financiële compensatie als lijdzaam passieve slachtoffers in deze studie. De resultaten suggereren iets positiefs, namelijk dat de Nederlandse bevolking geen onderscheid in erkenning lijkt te maken tussen assertieve en lijdzaam passieve slachtoffers van seksueel misbruik. Maar hoe zeker is deze uitspraak, op grond van dit relatief kleine pilotachtige onderzoek, dat enkele limitaties kende?

Limitaties en Vervolgonderzoek

Dit onderzoek kende enkele limitaties die van belang zijn bij de interpretatie van de bevindingen. Ten eerste bestonden de condities uit een relatief laag aantal respondenten ($N = 15$ en $N = 18$) en zijn de respondenten geworven via het sociale netwerk van de onderzoekers. Dit zorgt ervoor dat het aannemelijk is dat de onderzoeksgroep geen representatieve afspiegeling is van de Nederlandse bevolking. Ten tweede zijn er twijfels over de validiteit van het meten van erkenning. Hoewel de interne consistentie van de erkenningsvragenlijst net aan acceptabel was in dit onderzoek, had dit beter gemeten kunnen worden met een gestandaardiseerd en gevalideerd meetinstrument. De vraag is nu of in deze studie gemeten is wat we wilden meten, namelijk erkenning. Ten derde is er in dit onderzoek niet gecorrigeerd voor sociale wenselijkheid, terwijl het mogelijk is dat sociale wenselijkheid als derde variabele voor een effect op erkenning gezorgd kan hebben. Want het is mogelijk dat wanneer iemand sociaal wenselijk antwoordt, diegene geneigd is om meer erkenning te geven. De sociale wenselijkheidsvragenlijst had in dit onderzoek een te lage interne consistentie en werd daarom niet meegenomen in de analyse. Een reden voor de lage interne consistentie kan zijn dat er voor de verkorte versie van de vragenlijst is gekozen en hierdoor het construct niet goed is gemeten.

Naast punten die beter konden in dit onderzoek, kende dit onderzoek ook sterke punten. Ondanks het kleine aantal respondenten per conditie is er toch een verschil gevonden in de mate van erkenning die de respondenten gaven. Dit geeft reden tot nadenken, want als er in zo een kleine onderzoeksgroep al een effect wordt gevonden, wat zou dan het effect zijn bij een groter en beter onderzoek? Een ander sterk punt in dit onderzoek is dat het replicerbaar is. Alle stappen voor het doen van dit onderzoek staan uitgelegd in de methode en de meetinstrumenten zijn opgenomen in de bijlagen.

Vervolgonderzoek is nodig omdat in dit kleine onderzoek al een effect is gevonden dat wijst op minder erkenning van assertieve slachtoffers van seksueel misbruik dan lijdzaam

passieve. Om dit effect zo goed mogelijk in kaart te brengen dient er een replicatiestudie gedaan te worden waarin de limitaties van dit onderzoek op een betere manier worden uitgevoerd. Er dient een vignet-onderzoek gedaan te worden met een voldoende aantal respondenten per conditie, die zijn geworven middels een random steekproef, hierdoor zal het effect mogelijk beter in kaart worden gebracht en zal de onderzoeksgroep een betere afspiegeling van de Nederlandse bevolking zijn. Daarnaast dient erkenning gemeten te worden met een gestandaardiseerde en gevalideerde vragenlijst, zodat er meer valide uitspraken gedaan kunnen worden over de resultaten. Tenslotte is het raadzaam om een langere (of een andere) versie van de sociale wenselijkheidsvragenlijst af te nemen, zodat de gemeten erkenning kan worden gecorrigeerd wanneer er mogelijk sociale wenselijkheid is gemeten.

Theoretische Implicaties

Naast de limitaties is het mogelijk dat de niet gevonden verschillen in deze studie verklaard kunnen worden door de relatie met de aangedragen literatuur. Van Dijk (2009) schetste dat assertieve slachtoffers meer te maken zouden krijgen met secundaire victimisatie dan lijdzaam passieve slachtoffers. Deze gedachtegang lijkt in dit onderzoek geen ondersteuning te vinden. Dit kan komen omdat hij zijn onderzoek baseerde op een aantal zogenaamde ‘high-profile’ zaken die veel negatieve media aandacht kregen. In dit onderzoek is er geen rekening gehouden met de invloed van de media. Media aandacht kan voor minder erkenning van slachtoffers zorgen. Lundstrom (2016) suggereert in een kwalitatief onderzoek dat wanneer slachtoffers met hun verhaal in de media treden, zij meer te maken krijgen met secundaire victimisatie en minder erkend worden als slachtoffer door de maatschappij.

Praktische Implicaties

De vraag is: wie wordt er wijzer van de resultaten in dit onderzoek? Doordat dit een klein pilotachtig onderzoek is en het enkele methodologische minpunten kende, kan er weinig

concreets geconcludeerd worden uit de resultaten. Wat dit onderzoek wel impliceert is dat er een effect lijkt te zijn dat assertieve slachtoffers van seksueel misbruik mogelijk minder erkend worden dan lijdzaam passieve slachtoffers. Dit geeft stof tot nadenken en personen uit het onderzoeksveld van de victimologie zouden deze effecten verder kunnen uitzoeken om over dit onderwerp de onderste steen boven te krijgen. Want stel dat de hypothese uit dit onderzoek wel wordt bevestigd door een replicatiestudie, dan moet er gepleit worden voor meer bewustwording over dit het verschil van het geven van erkenning aan slachtoffers. Scholen zouden hierover kunnen onderwijzen, zodat de volwassenen van de toekomst bekend zijn met deze mogelijke vooroordelen en is er mogelijk op lange termijn meer bewustwording. Daarnaast zouden juridische instanties, zoals Letselschade Advocaten, trainingen kunnen geven aan hun werknemers. Zij bepalen immers de hoogte van de schadevergoeding van het slachtoffer. Het zou erg onprofessioneel zijn als medewerkers van een juridische instantie slachtoffers benadelen, omdat zij zich assertief opstellen.

Conclusie

Enerzijds suggereert het onderzoek dat assertieve slachtoffers van seksueel misbruik evenveel erkend worden als lijdzaam passieve slachtoffers. Anderzijds liet het wel een effect in de voorspelde richting zien. Wegens methodologische beperkingen kan er weinig concreets over de gevonden resultaten geconcludeerd worden. Een methodologisch beter onderzoek is nodig om meer duidelijkheid te scheppen over de resultaten in deze studie.

Referenties

- Akkermans, A.J., & van Wees, K.A.P.C. (2007). Het letselschadeproces in therapeutisch perspectief. *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade*, 4, 103-118.
- Amnesty International. (2020). *Dossier seksueel geweld in België 2020*. [Brochure].
https://www.amnestyinternational.be/sites/default/files/bijlagen/amnesty_international_dossier_seksueel_geweld_in_belgie_2020.pdf
- Batton, C., & Wright, E. M. (2018). Patriarchy and the Structure of Employment in Criminal Justice: Differences in the Experiences of Men and Women Working in the Legal Profession, Corrections, and Law Enforcement. *Criminology and Criminal Justice Faculty Publications*, 53, 1-20. <https://doi.org/10.1177/1557085118769749>
- Beres, M.A. (2007). 'Spontaneous' sexual consent: An analysis of sexual consent literature. *Journal of Feminism and Psychology*, 17(1), 93-108.
<https://doi.org/10.1177/0959353507072914>
- Blum, L. (2004). Stereotypes and stereotyping: A moral analysis. *Philosophical Papers*, 33 (3), 251-298. <https://doi.org/10.1080/05568640409485143>
- Bosma, A.K. (2019). Excuses gemaakt, zand erover? Over de perceptie van emotionele slachtoffer en de verwachte aangeboden excuses. *Tijdschrift voor herstelrecht*, 19(4), 11-21. <https://doi.org/10.5553/TvH/1568654X2019019004003>
- Christie, N. (1986). The ideal victim. In E.A. Fattah (Eds.), *From crime policy to victim policy* (pp.17–30). Palgrave Macmillen.
https://doi.org/10.1007/978-1-349-08305_3_2.
- Clements, C. B., Brannen, D. N., Kirkley, S. M., Gordon, T. M., & Church, W. T. (2006). The measurement of concern about victims: Empathy, victim advocacy and the Victim Concern Scale (VCS). *Legal and Criminological Psychology*, 11(2), 283–295.
<https://doi.org/10.1348/135532505X79573>
- Correia, P. Cicero, R. & Vala, J. (2018). Under Victimization by an Outgroup: Belief in a

- Just World National Identification, and Ingroup Blame. *Frontiers Psychology*, 9, 11-60. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01160>.
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349–354. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1037/h0047358>
- Cuddy, A.J.C., Fiske, S.T. & Glick, P. (2007). The BIAS map behaviors from intergroup affect and stereotype. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 631-648. [10.1037/0022-3514.92.4.631](https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.4.631)
- Jacoby, S. (1983). *Wild justice: the evolution of revenge*. Haper&Row.
- Kesteloot, A. (2016). Seksueel geweld. In H. Blow (Eds.), *Handboek familiaal geweld*. Politeia.
- Lerner, M.J. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. PlenumPress. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0448-5>
- Lundstrom, R. (2016). Secondary victimization and the collective identity of crime victims: a qualitative analysis of swedish crime news discourse. *Journal of scandinavian studys in criminology and crime prevention*, 17 (1), 36-52. <https://doi.org/10.1080/14043858.2016.1161941>
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill.
- Orth, U. (2002). Secondary victimization of crime victims by criminal proceedings. *Social Justice Research*, 15(4), 313-325. <https://doi.org/10.1023/A:1021210323461>
- Tajfel, H. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420010202>
- Rock, P. (2002). *On becoming a victim*. In C. Hoyle and R. Young (Ed.) *New Visions of crime victims*. Oxford: Hart Publishing. (pp. 1-22) <https://doi.org/10.5040/9781472559258.ch-001>
- Ryan, W. (1971). *Blaming the Victim*. Vintage.
- Schadefonds Geweldsmidrijven (2021). *Letsellijst schadefonds geweldsmisdrijven*

[Brochure].

<https://www.schadefonds.nl/wp-content/uploads/2021/08/Letselijst-20210801.pdf>

Van Dijk, J. (2009). Free the Victim: A Critique of the Western Conception of Victimhood.

International Review of Victimology, 16(1), 1–33.

<https://doi.org/10.1177/026975800901600101>

Williams, B. (1999). Working with victims of crime: policies, politics and

practice. *International Review of Victimology*, 6, 407–407.

WODC. (2018). Tasten in het duister: Een verkenning naar bronnen en methoden om de aard en omvang van de criminaliteit te meten - Deel 1: Hoofdrapport. *WODC Publications*.

Bijlage A

Vignetten (naar Bosma, 2019, aangepast door Gerlsma, 2022, persoonlijke communicatie).

Versie 1: assertieve houding slachtoffer tegenover dader tijdens spreekrecht

Op 21 mei 2021 diende de rechtszaak tegen Jeroen W. Hij wordt verdacht van seksueel misbruik.

Het slachtoffer, de 30-jarige Alex van Zomeren maakte gebruik van het spreekrecht en legde ter terechtzitting een verklaring af, waarin hij met name aandacht vroeg voor het onrecht dat hem werd aangedaan. In de woorden van het slachtoffer: 'Ik sta hier vandaag omdat ik het gevoel heb dat dit de enige kans is om u te vertellen wat er met mij is gebeurd. Het belangrijkste vind ik dat de verdachte zich realiseert wat hij mij heeft aangedaan, maar ik hoop ook dat het geven van deze verklaring mij helpt om mijn gevoel van onrecht achter me te laten. Ik ben, sinds dit gebeurde, met niets anders bezig. Ik ben nog steeds op zoek naar antwoorden. Hoe kon mij dit overkomen?! Door het toedoen van deze Jeroen W. staat mijn hele leven op z'n kop. Ik kan me niet meer op 'gewone dingen' concentreren omdat ik alleen maar bezig ben met mijn gelijk te krijgen in deze zaak. Mijn partner herkent mij nauwelijks terug van voor het gebeurde, ik heb een heel ander leven met heel andere bezigheden gekregen nu, vanwege het politie onderzoek, het proces, de hele nasleep. Op het werk heb ik ook problemen. Ik ben druk met politie en justitie om te proberen mijn recht te halen en te voorkomen dat W. nieuwe slachtoffers maakt. Door wat er is gebeurd heb ik het gevoel niet meer mezelf te zijn. Ik ben geschokt door het onrecht wat mij is aangedaan en moet dat een plek geven en er iets 'goeds' mee doen. Door mijn focus op de zaak is het moeilijk om goed te functioneren op mijn werk. Naast alle ellende heb ik dus ook gewoon heel veel financiële schade geleden. Ik hoop dat mijn schade wordt vergoed door de dader, en ik hoop dat u, mevrouw de rechter, de juiste uitspraak doet.'

Versie 2: lijdzaam passieve houding slachtoffer tegenover dader tijdens spreekrecht

Op 21 mei 2021 diende de rechtszaak tegen Jeroen W. Hij wordt verdacht van seksueel misbruik. Het slachtoffer, de 30-jarige Alex van Zomeren maakte gebruik van het spreekrecht en legde ter terechtzitting een verklaring af, waarin hij met name aandacht vroeg voor het leed dat hem werd aangedaan. In de woorden van het slachtoffer: 'Ik sta hier vandaag omdat ik het gevoel heb dat dit de enige kans is om u te vertellen wat er met mij is gebeurd. Het belangrijkste vind ik dat de verdachte zich realiseert wat hij mij heeft aangedaan, maar ik hoop ook dat het geven van deze verklaring mij helpt om mijn gevoel van leed achter me te laten. Ik ben, sinds dit gebeurde, met niets anders bezig. Ik ben nog steeds verdrietig. Hoe kon mij dit overkomen?! Door het toedoen van deze Jeroen W. staat mijn hele leven op z'n kop. Ik slaap slecht omdat ik nog veel last heb van de nasleep. Mijn partner herkent mij nauwelijks terug van voor het gebeurde, ik heb een heel ander leven met heel andere bezigheden gekregen nu, vanwege het politie onderzoek, het proces, de hele nasleep. Op het werk heb ik ook problemen. Ik ben druk met slachtofferhulp en allerlei andere hulpverleners, om te proberen de pijn achter me te laten. Door wat er is gebeurd heb ik het gevoel niet meer mezelf te zijn. Ik ben geschokt door het leed wat mij is aangedaan en moet dat een plek geven. Door slaaptkort kom ik vaak te laat en is het moeilijk goed te functioneren op mijn werk. Naast alle ellende heb ik dus ook gewoon heel veel financiële schade geleden. Ik hoop dat mijn schade wordt vergoed door de dader, en ik hoop dat u, mevrouw de rechter, de juiste uitspraak doet.'

Bijlage B***Erkenningsvragenlijst***

- Ik kan me goed identificeren met het slachtoffer.
- Ik vraag me af of het slachtoffer had kunnen voorkómen dat het delict gebeurde.
- Ik voel met het slachtoffer mee.

- Ik voel respect voor het slachtoffer.
- Ik vind het terecht dat het slachtoffer gezien wordt als slachtoffer
- Ik vind dat dit slachtoffer serieus genomen moet worden.
- Ik vind dat het slachtoffer een luisterend oor verdient.

Bijlage C

Financiële compensatie

Q38 ★ ...

Het slachtoffer Alex van Zomeren ontvangt schadevergoeding voor het leed dat hem is aangedaan. De hoogte van deze financiële compensatie in kader van het Schadefonds Gewelddsmisdrijven ligt tussen de €1.000,- en €35.000,-. Hoeveel schadevergoeding zou je dit slachtoffer geven? Verschuif de balk naar het gewenste bedrag.

1000 35000

Schadevergoeding
in euro's

